לנצוט Łańcut

var DrawingManagerData = {"mapZoom":8,"mapCenter":["50.0339561802","22.4861079658"],"mapObjects":[{"title":"","type":"marker","coordinates":[["50.0805200622","22.2279292548"]]}]}; var GoogleMaps = { map: null, mapZoom: (DrawingManagerData == "" ? 4 : DrawingManagerData.mapZoom), mapCenter: (DrawingManagerData == "" ? new google.maps.LatLng(24.886436490787712, -70.2685546875) : new google.maps.LatLng(DrawingManagerData.mapCenter[0], DrawingManagerData.mapCenter[1])), existingAreas: (DrawingManagerData == "" ? "" : DrawingManagerData.mapObjects), renderedAreas: [], drawingManager: null, markerIcons: { "regular" : "http://icons.iconarchive.com/icons/icons-land/vista-map-markers/32/Map-Marker-Marker-Outside-Chartreuse-icon.png", "hovered" : "http://icons.iconarchive.com/icons/icons-land/vista-map-markers/64/Map-Marker-Marker-Outside-Azure-icon.png"}, init: function() { //Define Map Center View var mapOptions = { zoom: this.mapZoom, center: this.mapCenter, mapTypeControlOptions: { mapTypeIds: [google.maps.MapTypeId.ROADMAP,google.maps.MapTypeId.TERRAIN, google.maps.MapTypeId.SATELLITE] }, mapTypeId: google.maps.MapTypeId.TERRAIN }; this.map = new google.maps.Map(document.getElementById('map-canvas'), mapOptions); //draw existing areas this.drawExistingAreas(); }, drawExistingAreas: function() { for (var i in this.existingAreas) { //handle polygons if (this.existingAreas[i].type == "polygon") { var paths = []; for (var point in this.existingAreas[i].coordinates) { paths.push(new google.maps.LatLng (this.existingAreas[i].coordinates[point][0], this.existingAreas[i].coordinates[point][1])); } var area = new google.maps.Polygon({ paths: paths, strokeColor: '#FF0000', strokeOpacity: 0.8, strokeWeight: 2, fillColor: '#FF0000', fillOpacity: 0.35, title: this.existingAreas[i].title, type: this.existingAreas[i].type }); area.setMap(this.map); this.drawLabel(this.existingAreas[i]); } //handle markers if (this.existingAreas[i].type == "marker") { var position = new google.maps.LatLng(this.existingAreas[i].coordinates[0][0], this.existingAreas[i].coordinates[0][1]); var marker = new google.maps.Marker({ position: position, icon: GoogleMaps.markerIcons.regular, title: this.existingAreas[i].title, type: this.existingAreas[i].type }); marker.setMap(this.map); this.drawLabel(this.existingAreas[i]); } } }, drawLabel: function(object) { var marker = new MarkerWithLabel({ position: new google.maps.LatLng(object.coordinates[0][0], object.coordinates[0][1]), map: this.map, labelContent: object.title, labelAnchor: new google.maps.Point(30, 20), labelClass: "drawing_manager_read_only_label", // the CSS class for the label labelStyle: {opacity: 1}, icon: "http://placehold.it/1x1", visible: true }); } } jQuery(function() { GoogleMaps.init(); });

שם בפולנית: Łańcut

שם בגרמנית: Landshut

שם בעברית: לנצוט

שם ביידיש: לאנצהוט

נתוני אוכלוסייה:

שנה	כלל האוכלוסיה	היהודים
1765	(?)	29
1865	(?)	00~
1880	3483	87
1890	4486	69

1900	4850	40
1910	5378	80
1921	4518	25

הערות:
לנצוט ממוקמת מזרחית לנהר הויסלוק (Wisłok), כ 14 ק"מ מזרחית לעיר ריישא (ז'שוב, Rzeszów) וכ 50 ק"מ צפונית מערבית לפשמישל (Przesmyśl). את העיר הקים קז'ימייז' הגדול בשנת 1349, תוך שהוא מגייס לשם כך מתיישבים גרמניים ופולניים ומעניק לה את החוג המגדבורגי. כבר בשנת 1376 העיר מאוכלסת ובה מקום מושבו של הנסיך ולדיסלב אופולסקי. בימי מלכותו של ולדיסלאב השני יאגיללו עברה העיר לבעלותם של בני משפחת האצולה פילאצקי. כבר בשלבים מוקדמים קיבלה העיר אופי כלכלי ברור, ובו שולט ענף האריגה. בשנת 1406 כבר מתקיימת בעיר גילדה של אורגים, ובמהלך המחצית השנייה של המאה הט"ו מתקיימות בלנצוט מספר התכנסויות של תאגידי ערים למסחר מגרמניה. משפחת פילאצקי הצליחו להשיג פריווילגיה לקיום יריד שבועי בעיר פעם בשנה בחודש אפריל (שבוע לפני יום 'ווצ'ך הקדוש') בני משפחת פילאצקי המשיכו לפתח את העיר, הקימו בה כנסייה קתולית ומנזר דומיניקני, וכן ארמון העשוי עץ.

קרא עוד... בסוף המאה הט"ו ובראשית המאה הט"ז הותקפה העיר מספר פעמים בידי הוולאכים והטטארים שתקפו אותה ונהדפו ב 1489, 1498, אך הצליחו להרוס את העיר בשנת 1502. לשיקומה של העיר התיר המלך זיגמונט הראשון להשתמש בכספי המיסים לצורך חיזוק המבצר. אמנם גם בשנת 1523 הותקפה העיר בידי הטטארים. משבר דתי-פוליטי התרחש בעיר בשנת 1549 אז הפך בעלי העיר קשישסוף פילאצקי לדת הלותרנית, גרש מן המקום את הדומיניקנים והפך את הכנסייה לפרוטסטנטית. רוב אנשי העיר הצטרפו אליו, ואלו שלא החלו לקיים את תפילותיהם בכנסיות בכפרים הסמוכים. העיר הפכה בתקופה זו למרכז דתי עבור הפרוטסטנטים בפולין כולה. אמנם, לאחר מאבק משפטי ארוך שנים בבית המשפט העליון בלובלין, זכו הדומניקנים לחזור ללנצוט בשנת 1620. במהלך המאה הט"ז המשיך פיתוחה של העיר וענפי המלאכה בה התרחבו. בשנת 1579 נמנו בעיר 115 בעלי מלאכה, ומלבד אורגים (37) שלהם היה רחוב מיוחד, מצויינים גם פרוונים, סנדלרים, חבתנים, קצבים וחייטים. בסוף המאה הט"ז נמכרה העיר לאציל סטניסלב סטאדניצקי שהיה הרפתקן וכוחני. בשנים 1622, 1624 התנפלו על העיר הטטארים, רצחו גברים ולקחו נשים וילדים בשבי. לאחר מותו שלס סטדניצקי, הסתבך בנו כלכלית ומכר את העיר לבני משפחת האצולה לובומירסקי בשנת 1629. סטניסלב לובומירסקי שהיה קתולי אדוק גרש מן העיר את הלותרנים, ואיתם יצאו מן העיר תושביה הגרמניים. הוא החל לבצר את העיר, בנה חומות וסוללות, וב 1641 השלים את בניית המבצר-ארמון בו הוא התגורר. במבצר זה הושם חיל מצב של 400 חיילים והוצבו על חומותיו 88 תותחים. לובומירסקי המשיך גם בפיתוח הכלכלי של העיר, בשכלול יכולת הייצור של מוצרי טקסטיל מגוונים, וכן הקים בעיר בית מלאכה ליציקת מתכות – פעמונים, מנורות ונברשות, מפעל לשזירת חבלים ופריוילגיות שונות בתחום המסחר. בימי המלחמה עם השוודים בשנים 7-1656 הצליח לובומרסקי לסייע למלך יאן קאזימייז' להקים קונפדרציה שתילחם בהם, אך בהשפעתו גם הואשמו היהודים בבגידה לטובת השוודים ורכושם של תושבי קז'ימייז' היהודיים נבזז. באותו הזמן ניסה נסיך טרנסילבניה ראקוצ'י לכבוש את לנצוט, ואף הצליח להסב נזק רב לעיר עצמה, אך לא כבש את המבצר, כ 800 מחייליו נהרגו והוא נסוג. בשלהי המאה הי"ח סבלה העיר פעמיים – מן השוודים ומן המלך אוגוסט השני, בעקבות מהלכים מדיניים שגויים של בעליה להירונים לובומירסקי, אמנם היא עברה לידי בן אחיו תיאודור, אשר הצמיח את העיר באופן משמעותי. בסוף המאה הי"ח עברה העיר בירושה למשפחת פוטוצקי, והללו הקימו בעיר בשנת 1870 בית חרושת לסוכר. עם המעבר לשלטון האוסטרי בשנת 1772 סבלה העיר עד שנת 1848. בשנת 1820 פרצה בעיר דליקה שהסבה נזק רב, ורק בשנת 1848 החלה תפנית כלכלית משמעותית עם פתיחתה של מסילת הברזל שעברה בעיר. בראשית המאה העשרים פותחו תשתיות מודרניות, נסללו כבישים, הונחה רשת חשמל ותאורה, והוקמה מערכת ביוב מסודרת. בנוסף הוקמה בעיר בשנת 1907 גימנסיה, מלבד מבני תרבות וחינוך פולניים שהוקמו בה בסוף המאה הי"ט. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נכבשה העיר בידי הרוסים עד אמצע אוקטובר 1914, לאחר מכן נכבשה שוב בנובמבר והייתה תחת כיבוש רוסי עד 12.05.1915 אז נכבשה שוב בידי האוסטרים.
היהודים
אין עדות ברורה מתי החלה להתקיים בלנצוט קהילה יהודית מסודרת. יהודים נזכרים בעדויות לראשונה בשנת 1563 ובמסמכים של העירייה והכנסייה מופעים יותר ויותר שמות יהודיים במחצית הראשונה של המאה הי"ז. בשנת 1646 אנו מוצאים עסקת נדל"ן של היהודי אהרון יעקבוביץ, ממנה אנו למדים שיהודים הורשו לרכוש ולמכור מגרשים ובתים. בעיר התגוררה גם משפחה אחת בשם 'פאס', שמוצאה ככל הנראה ממגורשי ספרד מצאצאיו של אנטוניו אנריקו גומז דה פאס, רופא וסופר ספרדי, יהודי אנוס ששב ליהדותו. בשנת 1673 אנו מוצאים מחאה של גבאי קהילת פשמישל על שבני הקהילות הכפופות לה לא מעבירות את כספי המסים, וביניהן גם קהילת לנצוט. בשנת 1679 אנו מוצאים כ 8 דיירים יהודיים המתגוררים בחדרים שסמוכים לשערי העיר ובמצודות ביחד עם עוד 37 קתוליים. אנו יודעים על יהודים שנשבו במהלך תקיפות הטטארים בשנת 1624, ועל שיהודי העיר השתתפו בהגנת העיר כנגד ראקוצ'י, נסיך טרנסילבניה הנזכר וכנגד השוודים. עם זאת, בשנת 1657 נאלצו יהודי העיר, ביחד עם קהילות רבות באזור, לשלם מס מיוחד לכיסוי הוצאות המלחמה. במאה הי"ח החלה הקהילה היהודית מתפתחת והולכת, בעיקר תחת שלטונו של תיאודור לובומירסקי, אשר נתן ליהודים זכויות לבנות בתים בעיר, והקלות שונות במיסים. הוא גם חייב את הגילדה הפולנית של הנפחים והצורפים לקבל אליהן בעלי מקצוע יהודיים, ובשנת 1761 אפשר לבנות מחדש את בית הכנסת שהיה בנוי מעץ קודם לכן ונהרס. תיאודור

לובומירסקי תרם גם עצים לבניין בית כנסת, ואפשר ליהודים להשתמש במלבנת הלבנים שבארמונו. הקהילה היהודית במהלך המאה הי"ח התנהלה כקהילה מאורגנת ולה שבעה פרנסים, אשר ניהלו גם פנקס קהילה ובו נרשמו הפרוטוקולים וההחלטות השונות שהתקבלו בקהילה ואל מול השלטונות, החל משנת 1730. עם זאת, בין השנים 1757-1759 חוייבו היהודים במס מיוחד. בנוסף, בשנת 1743 פעל הבישוף של פשמישל להחיל חוקים והגבלות על היהודים בימי חג נוצריים, ובכדי למנוע קשרי ידידות בין יהודים לנוצרים.
עם הכיבוש האוסטרי הוחלו חוקים, מיסים והגבלות שונות על היהודים בגליציה, מבנה הקהילה השתנה משבעה חברי ועד לשלושה, ואף סמכויות הרב השתנו. המיסים החדשים שהוטלו על יהודי גליציה – מס הבשר הכשר, מס הנרות, ומיסי הנישואין הכבדים ובנוסף להם גם הגבלת היהודים בעיסוק במוזגנות. בשנת 1786 שלחה קהילת לנצוט, כחלק ממיזם של הקמת עיירה חלקאית יהודית בשם 'בבל החדשה', 8 משפחות ליישוב מחדש אך המיזם הזה נכשל והתפרק כבר בשנת 1793. עוד חובה שהוטלה על יהודי גליציה היא הקמת בית ספר מיסודו של הרץ הומברג, במטרה ל'גרמן' את היהודים, וכך חויבה גם קהילת לנצוט להקים בית ספר כזה ולהחזיק את שכר המורים בשנת 1788, אך גם רעיון זה התבטל כבר בשנת 1792. בתקופה זו, בעקבות הגזירות הצטמצמה האוכלוסיה היהודית בחבל ריישא באחוזים ניכרים. עם זאת, לקראת סוף המאה נפתחו אפשרויות מסחר חדשות אשר החלו להקל על המצב הכלכלי העגום של יהודי העיר. סוחרי לנצוט החלו במסחר בתבואה ושיווקו על גבי דוברות לנמלי דאנציג (גדנסק).
באותה התקופה פעלו בעיר מספר אישים שהשפיעו על היהדות בגליציה, ובעיקר על התנועה החסידית שהתפתחה בה מאוד בראשית המאה הי"ט ובמהלכה. בתקופה זו ישבו בעיר תלמידיו של ר' מנחם מנדל מרימנוב – ר' נפתלי מרופשיץ ור' יעקב יצחק הורוויץ שעבר לאחר מכן ללובלין ושם כונה בשם 'החוזה מלובלין'. תקופה ארוכה כיהן בה כרב העיר ר' אריה לייבוש, מחבר הספרים 'גבורת אריה' ו'חומת אריאל', שהיה מתלמידי המגיד ר' ישראל מקוז'ניץ, גם הוא מחסידי הבעש"ט. מספרים על ר' אריה ליבוש שהיה מקובל גם על תושבי העיר הנוצרים, שהיו באים אליו לדין תורה, ואף על קשרי ידידות בינו לבין הגרף פוטוצקי. בשנת 1857 התמנה ר' אלעזר שפירא, בנו של ר' צבי אלימלך שפירא מדינוב, ואחריו התמנה ר' שמחה בנו שכיהן בתפקיד משנת 1865 ועד מלחמת העולם הראשונה.
החל מן המחצית השנייה של המאה הי"ח החל מצבם של היהודים בלנצוט להשתפר, גם בעקבות מפעלים לגלומי צמר, לליבון פשתן ולעיבוד עורות שהוקמו בעיר, אך גם בזכות היותה מרכז עבור חסידים רבים שבאו לפקוד את קברו של ר' נפתלי מרופשיץ, לראות את חדרו של ר' יעקב יצחק הורוויץ, 'החוזה מלובלין' שגדל כאמור בלנצוט, וכן חסידיו של ר' שמחה שפירא נכדו של ר' צבי אלימלך מדינוב שהקים בעיר חצר חסידית, או סתם חסידים שעברו בלנצוט בדרכם למרכז חסידי נוסף בליז'אסק (ליז'אנסק) הסמוכה. מספר היהודים בעיר הגיע בשנת 1870 לכ 45% מכלל האוכלוסיה, וגם צורכי הקהילה התרחבו בהתאם. בית הקברות הישן הורחב וקודשה לצורך כך חלקה חדשה. הקהילה קיימה חברת 'תומכי עניים', 'נושאי המטה', 'לינת צדק' ו'ביקור חולים', בניין שיוחד למגורים עבור עניים עוברי דרך, ואף הוקם בית מרחץ מודרני. בעיר גם החלו פועלים משכילים, הוקמו ספריות פרטיות שהפכו ציבוריות למחצה ו ובשנת 1894 הוקם בעיר סניף של 'אגודת ציון', בהשתדלותם של הרב לייבוש מנדל לנדא, רבה של בוטשאן וד"ר אברהם זאלץ ועוד. בעיר היו גם מספר יהודים מתבוללים 'פולנים בני דת משה'.
בשלהי המאה הי"ט החלה פעילות אנטישמית שהתחזקה בראשית המאה העשרים. ב 1905 נאשם זקן יהודי ברצח של פולני בכפר הסמוך ללנצוט ונידון לעונש מוות. אמנם, הוא ערער על האישום בבית המשפט המחוזי ברישא, ואף זוכה חלקית ועונשו מותק ממוות לארבע שנות מאסר, אך הוא נפטר בבית הכלא. במלחמת העולם הראשונה סבלו היהודים באופן דומה לשאר האוכלוסיה, ורבים מהם נסוגו עם כוחות הצבא האוסטרי מאימת הרוסים.
בין שתי המלחמות מצבה של הקהילה היהודית היה קשה, בעקבות המצב המורכב מבחינה פוליטית וכלכלית ששרר בפולין בתקופה זו. עם התמוטטות השלטון האוסטרי הוקמה בלנצוט מועצה לאומית יהודית שתייצג את היהודים בפני השלטונות החדשים . בנוסף הוקמה מליציה יהודית להגנה עצמית שהורכבה מחיילים יהודיים יוצאי הצבא האוסטרי, וזו פעלה מפני פורעים – אספסוף מזדמן וגם חיילי הצבא הפולני המתחדש. לקראת הבחירות למועצת העיר בשנת 1919 התאגדו המפלגות השונות בלנצוט וזכו ב18 מתוך 40 המנדטים במועצת העיר, ולמספר מנדאטים דומה הגיעו בדרך זו גם בבחירות בשנת 1928. בבחירות בשנת 1933 כבר רצו המפלגות בנפרד ואז זכו ביחד רק ל 4 מושבים מתוך 16. ב 1921 היו בלנצוט 71 מפעלים בבעלות יהודית בעיקר בתחומי ההלבשה והמזון, אך מעמדה כעיר מסחר נפגע בעקבות שינויי השווקים, מצב השוק המקומי הירוד והמאבק הקשה כנגד הקואופרטיבים הפולניים שנלחמו בסוחרים היהודיים. רבים מן התושבים היהודיים נשענו על תמיכות כספיות של בני משפחה במדינות שמעבר לים, ובתמיכות ממשלתיות. גם בלנצוט פעל ארגון הג'וינט שסייע לשקם את הבתים ההרוסים ואת בתי המלאכה שנפגעו. הקהילה גם היא ארגנה קופות גמילות חסדים, שונות ובתמיכת הג'וינט הוקם גם 'בנק עממי' ו'איגוד לאשראי'. גם איגוד הסוחרים היהודי ואיגוד בעלי המלאכה 'יד חרוצים' הקימו קופות גמילות חסדים משלהם. בתקופה זו המשיכה הפעילות הציונית בעיר, הוקם חוג נשים ציוניות, הוקמה אגודת 'השחר' ולידם התקיימה פעילות תרבותית – מקהלה וחוג לדרמה, ואף אורגנה קבוצת חלוצים שעלתה לארץ ישראל בשנת 1925. בנוסף, הוקם בית ספר משלים לעברית, נפתחה ספרייה ציבורית ונבנה 'בית עם'. במקביל פעל בעיר גם סניף של אגודת ישראל, ולצדו התקיימו תנועת נוער, בית ספר לבנות 'בית יעקב', גן ילדים 'בית יעקב'. בשנות השלושים התחזקה הפעילות האנטישמית גם בלנצוט, וכללה החרמת עסקים יהודיים, העמדת משמרות חרם בפתחי חנויות של יהודים ואף פגיעה פיזית אלימה בעסקים יהודיים.

מלחמת העולם השנייה
לנצוט נכבשה ב 09.09.1939, כשבוע וחצי לאחר פרוץ המלחמה, ומיד החלו כוחות הצבא הגרמני הנאצי בחטיפות לצורך עבודות כפייה שונות תוך השפלה. עסקים יהודיים סומנו וגרמנים נהגו ליטול סחורה מהן ללא תשלום. בית כנסת אמנם הוצת, אך היהודים הצליחו להתגבר על האש ולכבותה, ואף לשפץ בהמשך את החלק שנפגע בשריפה. ב 22.09.1939 צוו היהודים לעזוב באותו היום את העיר ולנוע מזרחה, ולמחרת נערך חיפוש של המשטרה הגרמנית אחרי אלו שלא צייתו לצו, ונותרו רק 300 יהודים מתוך 2700 שהורשו להשאר בעיר מסיבות שונות. בתחילת נובמבר באותה השנה חזרו חלק מן

היהודים שגורשו לעיר, אותם שלא עברו לצד הסובייטי של פולין, והתחבאו בכפרים שבין לנצוט וירוסלב. בעיר הוקם יודנרט שתפקידו היה לספק כח אדם לעבודות כפייה, בנוסף ארגן היודנרט מטבח ציבורי שפעל עד אביב 1942, מאפיה ומרפאה. בתחילת 1942 נאסר על היהודים לצאת ממקום המגורים שלהם, והעונש על כך היה מוות. הוצאות להורג החלו תכופות יותר יותר מסיבות שונות ומשונות. יהודי לנצוט הוצאו מן העיר לצורך 'יישוב במזרח' ב03.08.1942 אז גורשו ברגל ובעגלות למחנה פלקיניה כ 14 ק"מ מלנצוט, ושם הופרדו החולים והזקנים ונרצחו במקום, השאר נשלחו למחנה המוות בעלז'ץ. רק כ 50 צעירים חזרו ללנצוט, והועסקו בחברות גרמניות. ב 17.09.1942 נשלחו כל היהודים מלנצוט לגטו שיניאווה והללו נרצחו במאי 1943 ביחד עם שאר היהודים שנותרו בגטו זה. אמנם בלנצוט עצמו ובכפרים והיערות שסביב לה, התחבאו יהודים ביערות ואצל פולנים שנתנו להם מקלט. רובם נתפסו ונרצחו בעקבות הלשנות. מקהילת לנצוט נותרו כ 900 ניצולים, רובם מאותם שהועברו לעומק ברית המועצות. מי מהניצולים שחזר ללנצוט נתקל ביחס עוין וניצול אחד אף נרצח בידי פולנים. הניצולים התיישבו בוורוצלב שבמערב פולין, ומשם עברו לארצות אחרות ולארץ ישראל.

מקורות:
מיכאל וולצר ונתן קודיש (עורכים) , לאנצוט: חייה וחורבנה של הקהילה היהודית, תל אביב 1963.
פנקסי הקהילות, ג, לאנצוט, עמ' 231-226.

ראי\ה מידע מפורט על קהילת לנצוט באתרמסע לגליציה

אזור היסטורי-תרבותי: Western Galicia

פריטים רלוונטיים לקהילה

כותרת	סוג הפריט	שנה
Akta dot. organizacji zatwierdzenia statutów gm...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1846
Korespondencja w sprawach nieprawnego poboru za...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1900 עד 1901
Korespondencja w sprawach zażaleń i protestów c...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1905
Korespondencja w sprawie wykazów i sprawozdań, ...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1905
Korespondencja w sprawie zażaleń i protestów pr...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1900
Korespondencja w sprawie zażaleń i protestów pr...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1895 עד 1900
Korespondencja w sprawie zażaleń i protestów pr...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1899 עד 1900
Korespondencja w sprawie zażaleń na zawyszony p...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1900
Korespondencja ze starostwami w sprawach gmin w...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1898
Korespondencja ze starostwami w sprawach gmin w...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1897

פריטים נוספים

Source URL: http://www.jgaliciabukovina.net/he/node/110977